Na numizmatycznym szlaku – Sandomierz, Szczecin, Berlin

Krzysztof Satoła, Spotkanie członków krakowskiego PTN, 14 września 2023

Krzysztof Satoła

- Członek krakowskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego od 2023 roku

- Zawodowo:
  - Informatyk, zastosowanie zaawansowanej analizy danych oraz mechanizmów sztucznej inteligencji w praktyce

- Prywatnie:
  - Uwielbia odkrywać nowe miejsca, fakty oraz ciekawe historie (nawet te znane innym od dawna)
  - Numizmaty traktuje jako bodziec do lepszego zrozumienia mechanizmów rządzących światem

Sandomierz

Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu

https://www.domdlugosza.sandomierz.org/

https://polskapogodzinach.pl/sandomierz-atrakcje-turystyczne/

https://www.domdlugosza.sandomierz.org/

https://www.domdlugosza.sandomierz.org/

Gablotka z monetami

Z notki w gablotce:

- W Muzeum Diecezjalnym znajduje się liczna i różnorodna kolekcja numizmatyczna
- Na jej obecny kształt złożyły się dary przekazywane do Muzeum od 1902 roku
- Prezentowany, skromny fragment kolekcji, ukazuje monety, jakie występowały i były używane na ziemiach polskich do czasów nowożytnych

Krótka charakterystyka

- Monety różnych typów z od denara cesarza Wespazjana (69-79) po 15 kopiejek/1 złoty Królestwa Polskiego z 1838
- Denary niemieckie i polskie (X-XII), ale bez denarów Bolesława Chrobrego czy Mieszka II
- Półgrosze, grosze, szelągi, trojaki i orty.
- Talary Zygmunta III, Władysława IV i Jana Kazimierza, Stanisława Augusta (6-złotowy)
- 2 grosze litewskie Zygmunta Augusta (1565)
- 2 złote w oblężeniu Zamościa (1813)

Średniowieczny skarb z Trójcy-Zawichostu

- Skarb monet piastowskich odkryty w marcu 2021 na terenie Trójcy, dawnej wsi, obecnie stanowiącej część Zawichostu k/Sandomierza.
- Trójca była jednym z najistotniejszych ośrodków XI-wiecznego handlu na terenie północnej Małopolski. Ulokowana została w miejscu najważniejszych średniowiecznych przepraw przez Wisłę. Krzyżowały się w niej dwa szlaki handlowe z Rusi od Kijowa przez Grody Czerwieńskie oraz drugi ze Smoleńska i Nowogrodu. Na dodatek schodziły się one ze szlakiem, który prowadził znad Morza Bałtyckiego nad Adriatyk.
- Trójca była też siedzibą archidiakonatu.
- Jeden z największych depozytów zbiorowych monet z X-XII w. odkrytych na ziemiach polskich.
- Odkryty przez Nadwiślańską Grupę Poszukiwaczy Stowarzyszenia „Szansa” z Annopola i Stowarzyszenia „Wspólne Dziedzictwo” z Opatowa. Poszukiwania odbywały się za zgodą wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz pod nadzorem Instytutu Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Zawartość i datowanie

- 1883 monet
- Kilkadziesiąt odważników żelaznych powlekanych brązem, które były używane w handlu w rejonie Morza Bałtyckiego i służyły do odważania srebra. Łączy się je z systemem miar i wag stosowanym w X i XI w. przez wikingów. Jest to największy zbiór odważników tego typu w Polsce południowej.
- Pochodzące z Rusi dewocjonalia, liczna biżuteria i ozdoby z okresu cesarstwa rzymskiego i średniowiecza, np. unikatowy fragment fibuli, czyli zapinki palczastej, datowanej na późny okres wędrówek ludów, który może się wiązać z pierwszą falą Słowian, jaka pojawiła się w Małopolsce.
- Ołowiana bulla księcia polskiego Bolesława – Bolesława Krzywoustego, bądź jego syna, Bolesława Kędzierzawego. Jest to szósty taki zabytek znaleziony w Polsce.
- Skarb został ukryty w niewielkim glinianym naczyniu, najpewniej zakopanym ok. 1165 roku.

1883 (1874?) monety

- 1 denar Bolesława Śmiałego/Szczodry (1058-1079)
- 2 denary Bolesława Krzywoustego (1107-1138)
- 626 denarów Władysława Wygnańca (1138-1146) typu IV (orzeł i zając)
- 1245 denarów Bolesława Kędzierzawego (1146-1173), w tym:
  - 615 typu I (książę z mieczem na kolanach/relikwiarz św. Wojciecha)
  - 233 typu II (dwaj książęta za stołem/rycerz)
  - 140 typu III (cesarz Fryderyk Barbarossa/imię św. Wojciecha)
  - 257 typu IV (książę z mieczem/trzej książęta za stołem)

„Inscenizacja skarbu”?

Informacje dodatkowe

- Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu

- Sensacja goni sensację. Następne spektakularne znaleziska w Trójcy-Zawichoście
- Wybrany najcenniejszym – skarb z Zawichostu-Trójcy! Świetny wywiad o kulisach odkrycia i galeria!
- Skarb monet z Trójcy - Zawichostu
- Skarb z Zawichostu-Trójcy w plebiscycie National Geographic Polska i Archeologia Żywa

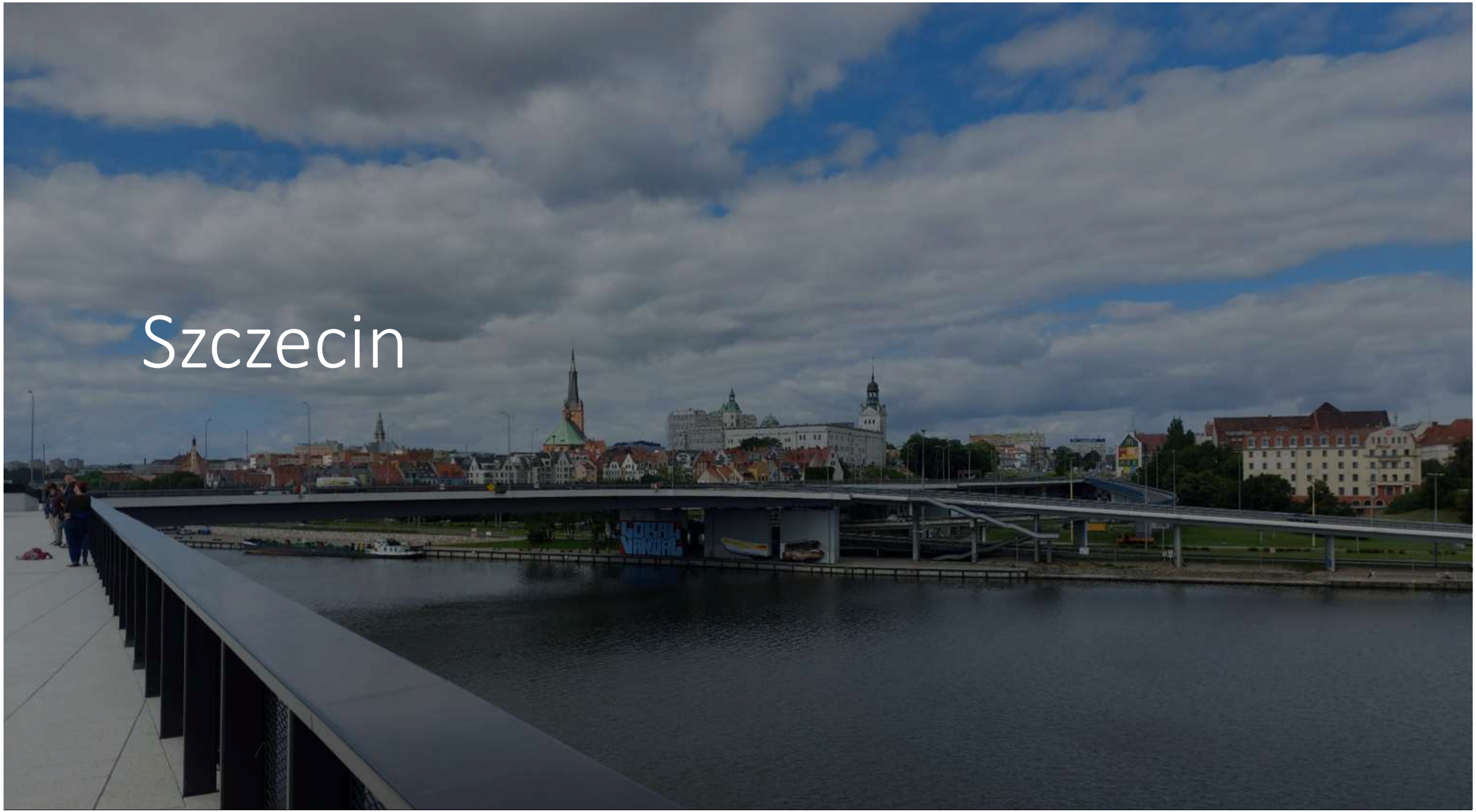
Szczecin

Monety na Pomorzu

- Monety docierały na Pomorze Zachodnie już od czasów starożytnych. Pełniły wówczas przede wszystkim rolę cennego surowca do wyrobu ozdób, a nie funkcję pieniądza kruszcowego.
- Przyjmuje się, że dopiero od okresu pomiędzy IX a X w., od czasów masowego osadzania się kruszcu srebrnego pochodzenia arabskiego na ziemiach pomorskich, moneta stała się powszechnym środkiem płatniczym.
- U schyłku X w., kiedy na Pomorze Zachodnie przestał docierać kruszec orientalny, pojawiły się denary z zachodniej Europy. Zanik napływu monet obcych w końcu XI w. był przyczyną powstania lokalnego mennictwa, zupełnie odmiennego od systemów monetarnych stosowanych w państwach sąsiedzkich.

Genowefa Horoszko, Kustosz Działu Numizmatyki MN w Szczecinie

Źródło: https://sklep.muzeum.szczecin.pl/publikacje-mns/przewodniki-i-informatory/mennictwo-zachodniopomorskie-od-xi-do-xix-wieku-szczegoly.html

Dział Numizmatyki w Szczecinie

- Historia gromadzenia publicznych zbiorów numizmatycznych sięga XIX wieku i związana jest z muzeami szczecińskimi powstałymi na bazie zainteresowań kolekcjonerskich miłośników oraz badaczy zachodniopomorskiej historii i starożytności związanych z Towarzystwem Historii i Starożytności Pomorza (Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterumskunde). Zabytki numizmatyczne pozyskiwano przede wszystkim dzięki odkryciom i znaleziskom.
- W 1944 roku wszystkie cenniejsze numizmaty zostały ewakuowane w głąb Niemiec. Pozostało tylko 1422 egzemplarzy głównie drobnych monet niemieckich i zachodniopomorskich.
- Po wojnie systematycznie uzupełniano zbiory powstałego w 1952 roku Gabinetu Numizmatycznego poprzez zakupy, darowizny oraz dołączanie skarbów i znalezisk monet zachodniopomorskich.

Źródło: https://muzeum.szczecin.pl/zbiory/numizmatyka.html

- Największy w Dziale Numizmatyki jest zbiór monet. Obejmuje kolekcję zachodniopomorską (około 9 tysięcy monet), europejską i pozaeuropejską (około 17 tysięcy monet), polską (około 3 tysięcy monet) i antyczną (ponad 700 monet).
- Najcenniejszą częścią tego zespołu są monety zachodniopomorskie obrazujące historię pieniądza na Pomorzu Zachodnim od początku jego produkcji w tym regionie (XI wieku) po ostatnie monety wybite w Szczecinie (1753) i Stralsundzie (1808).
- Najstarsze bite denary związane są z książętami zachodniopomorskimi, Bogusławem I i Kazimierzem I (1156–1187) i pochodzą z mennic w Kołobrzegu, Szczecinie, Kamieniu Pomorskim, Przęcławiu i Dyminie.
- Centralne miejsce w zespole zajmują serie monet ostatnich władców Pomorza Zachodniego z dynastii Gryfitów: Filipa II, Franciszka I i Bogusława XIV z okolicznościowymi i pamiątkowymi emisjami bitymi dla upamiętnienia pewnych wydarzeń związanych głównie z osobą władcy, jak jego koronacja, ślub, objęcie rządów, zgon itp.

Źródło: https://muzeum.szczecin.pl/zbiory/numizmatyka/monety.html

Muzeum Historii Szczecina - Ratusz Staromiejski

https://www.poznajhistorie.pl/monument/szczecin-staryratusz

https://muzeum.szczecin.pl/edukacja/aktualnosci-edukacyjne/1733-miedzy-legenda-a-historia-opowiesc-o-poczatkach-szczecina-oprowadzanie-dla-seniorow.html

https://infoludek.pl/szczecin/zbiory-muzeum-historii-szczecina-dostepne-online/

Skarb monet srebrnych

1: Brakteat XV w.

2-6: Denary XIV w.

7: Denar XV w.

8-10: Kwartniki XIV-XV w.

Mennica szczecińska

Bogusław II (ok. 1178-1220)
Denar ok. 1190 r. (kopia)

Otton II i Kazimierz VI
Witen 1413 r.

Bogusław X (1476-1523)
Witen 1500 r.

Bogusław X (1476-1523)
Szeląg (gruby fenig) 1502 r.

Bogusław II (ok. 1178-1220)
Denar ok. 1190 r. (kopia)

Jan Fryderyk (1596-1600)
Szerf (½ denara,
miedziany fenig) 1581 r.

Jan Fryderyk (1596-1600)
½ talara 1594 r. (kopia)

Muzeum Tradycji Regionalnych

https://muzeum.szczecin.pl/o-muzeum/siedziby/muzeum-narodowe-w-szczecinie-muzeum-tradycji-regionalnych.html

Gabinet Pomorski (od 2016 roku)

w Muzeum Tradycji Regionalnych

- Historia pomorskich monet (XII – XIX w.), banknotów i pieczęci:
  - Sala 1: Pomorskie pieczęcie funkcjonujące w przestrzeni miejskiej od XIII do XIX w.
  - Sala 2: Emisja pieniądza zastępczego (notgeldy) w latach 1917-1923.
  - Sala 3: Monety jako środek przekazu informacji – emisje władców, jak i miast oraz biskupów kamieńskich (monety na Pomorzu od XII do XIX stulecia, oraz dwa skarby (z Pyrzyc i Choszczna).

https://muzeum.szczecin.pl/wystawy/stale/413-gabinet-pomorski-w-zwierciadle-monet-banknotow-i-pieczeci.html

https://muzeum.szczecin.pl/wystawy/stale/413-gabinet-pomorski-w-zwierciadle-monet-banknotow-i-pieczeci.html

https://muzeum.szczecin.pl/wystawy/stale/413-gabinet-pomorski-w-zwierciadle-monet-banknotow-i-pieczeci.html

Muzeum Narodowe w Szczecinie (e-katalog)

- Kategorie w sekcji Numizmatyka (w sumie 184 obiekty):
  - Pieniądz zastępczy (18)
  - Skarby monet z Pomorza Zachodniego (4)
  - Pieniądz papierowy (12)
  - Pieczęcie miast pomorskich (10)
  - Pieczęcie cechów pomorskich (10)
  - Monety polskie (10)
  - Monety niemieckie (20)
  - Monety europejskie i pozaeuropejskie (10)
  - Monety antyczne (10)
  - Medale i ordery historyczne (25)
  - Monety pomorskie (55)

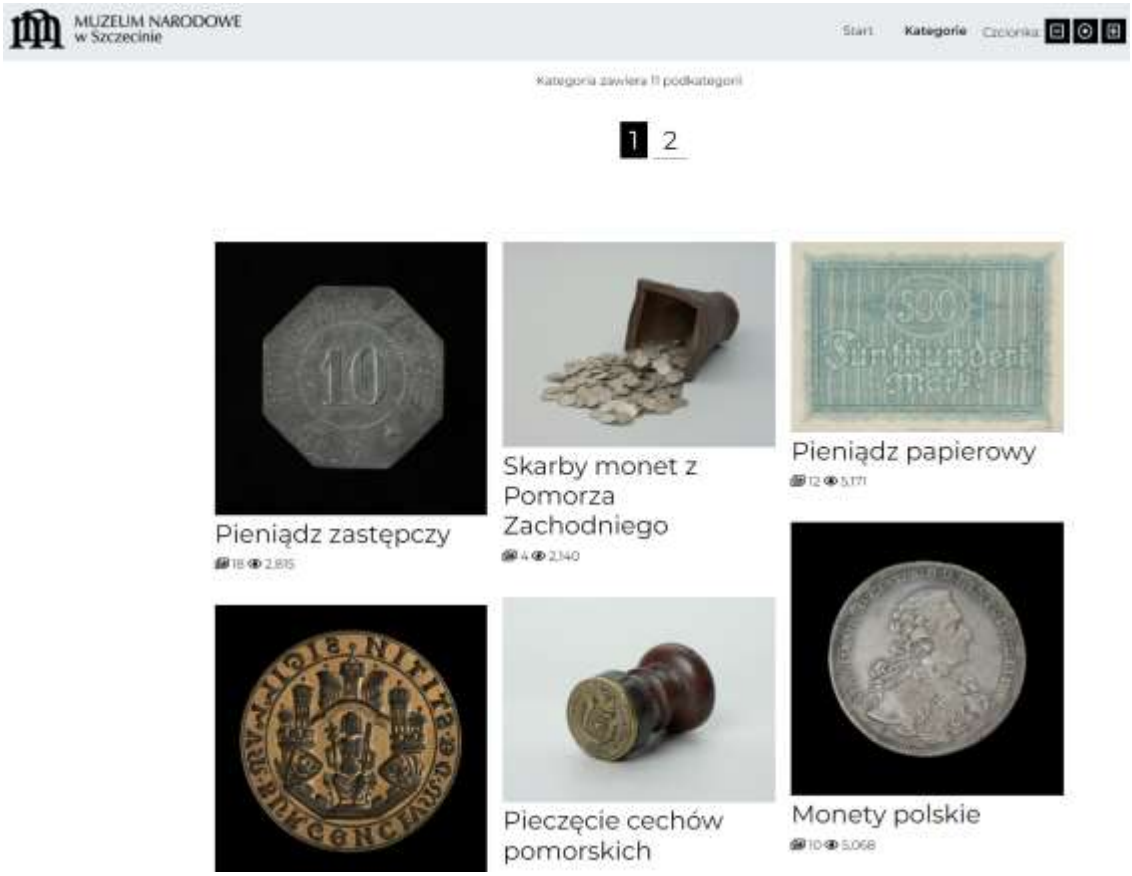

https://e-zbiory.muzeum.szczecin.pl/kategorie/numizmatyka.html

Demo e-katalogu

Gulden (1498 – 1499) – Bogusław X, książę pomorski (1454-1523)

Talar z okazji uroczystego pogrzebu księcia Bogusława XIV (1654) – Krystyna, królowa szwedzka (1626-1689)

Informacje dodatkowe

- Gabinet Pomorski w zwierciadle monet, banknotów i pieczęci

- Muzeum Narodowe w Szczecinie - Muzeum Historii Szczecina
- Gabinet Pomorski. W zwierciadle monet, banknotów i pieczęci
- Muzeum Narodowe w Szczecinie - zbiory numizmatyczne
- Muzeum Narodowe w Szczecinie - e-katalog zbiorów
- Genowefa Horoszko, Z rynku aukcyjnego do zbiorów muzealnych...
- Katalog 224 aukcji Kunkera z 2013 roku - Die Münzen der Herzöge von Pommern - Die Sammlung Professor Helmut Hahn, Berlin
- Mennictwo zachodniopomorskie za czasów Gryfitów

Berlin

BERLIN-MITTE

Basisdaten © OpenStreetMap-Mitwirkende | Kartografie © grebemaps.de

Karte für Druck[1] (DIN A4)

https://www.grebemaps.de/stadtplan-stadtkarte-karte-berlin-mitte/

Bode-Museum w Berlinie

https://www.fly4free.pl/berlin-na-lato-atrakcje/

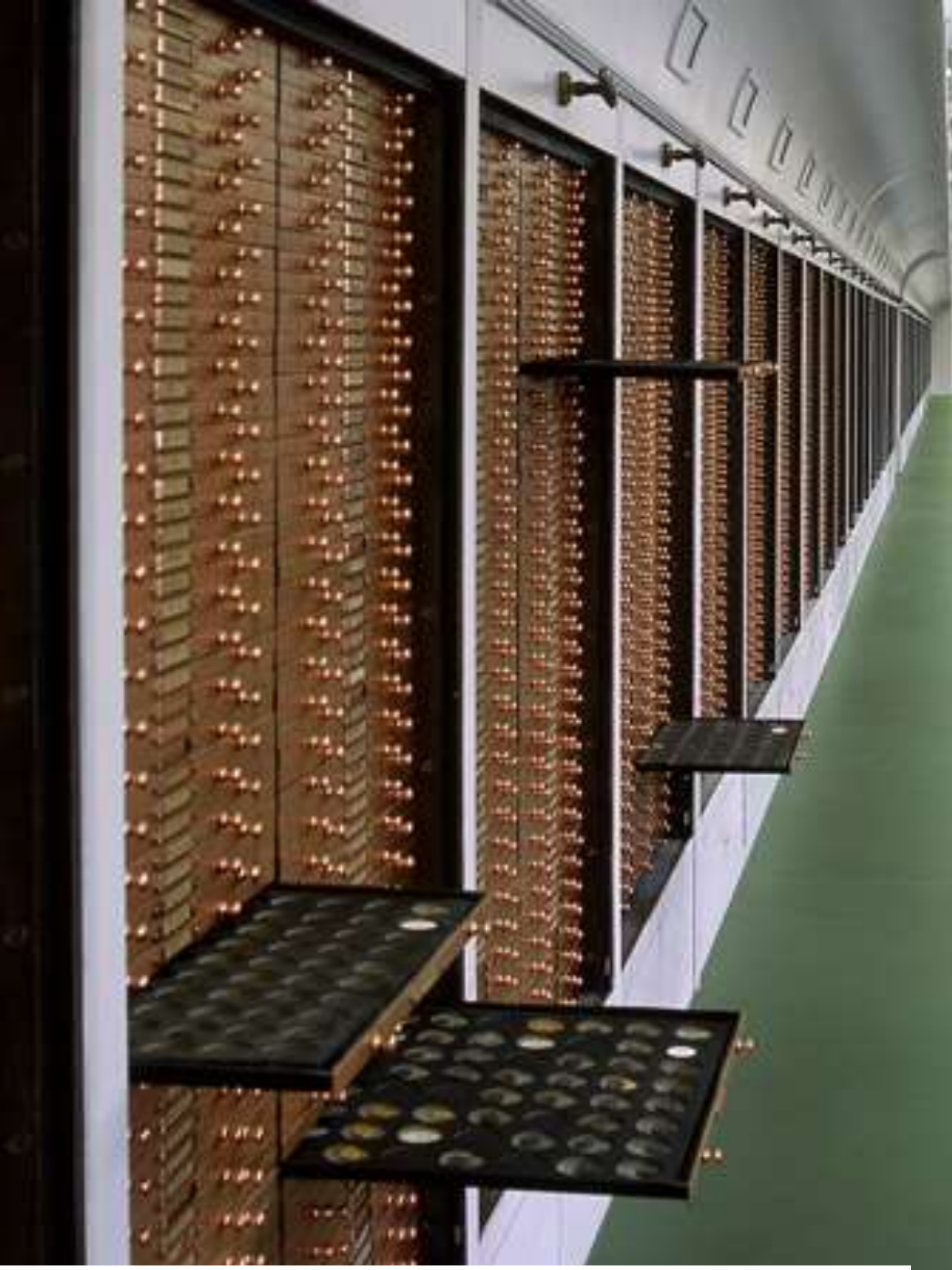

Münzkabinetts im Bode-Museum

- Zapoczątkowany przez Elektorów Brandenburgii w ramach Kunstkammera w Pałacu Berlińskim (pierwszy zachowany inwentarz zbiorów z 1649 roku).
- Od 1830 zbiory dostępne dla ogółu w ramach różnych muzeów królewskich i państwowych, a od 1956 roku w Bode-Museum.
- Prawie 60-metrowy sejf z 1904 roku z obiektami ułożonymi na półkach w porządku chronologicznym.
- Po długim remoncie, zbiory Gabinetu Numizmatycznego zostały ponownie udostępnione zwiedzającym w 2004.
- Muzeum szczyci się posiadaniem wielu rarytasów, ale przede wszystkim kompletnej kolekcji przekrojowej monet, medali, banknotów oraz narzędzi z mennicy berlińskiej.

https://www.smb.museum/museen-einrichtungen/muenzkabinett/ueber-uns/profil/

http://helmutcaspar.de/aktuelles18/muenzmed18/kabinetta.htm

Zasoby Gabinetu

(ponad 500 000 obiektów, stan na 2006 r.)

- 103 000 Monet europejskich, amerykańskich i z kolonii afrykańskich (od 1500 roku)
- 102 000 Monety Grecji antycznej
- 95 000 Pieniędzy papierowych (banknoty, papiery wartościowe, notgeldy)
- 66 000 Europejskich monet średniowiecza do 1500 roku oraz bizantyjskich
- 50 000 Monet rzymskich do IV w. n.e.
- 30 000 Monet islamskich i z obszaru Azji
- 32 000 Medali
- 20 000 Narzędzi menniczych (stemple, modele…)
- 19 000 Metalowych pieniędzy zastępczych
- 7 000 Fałszywych monet
- 4 000 Niemonetarnych płacideł (foki, zwierzęta, wagi, sztabki, itp.)

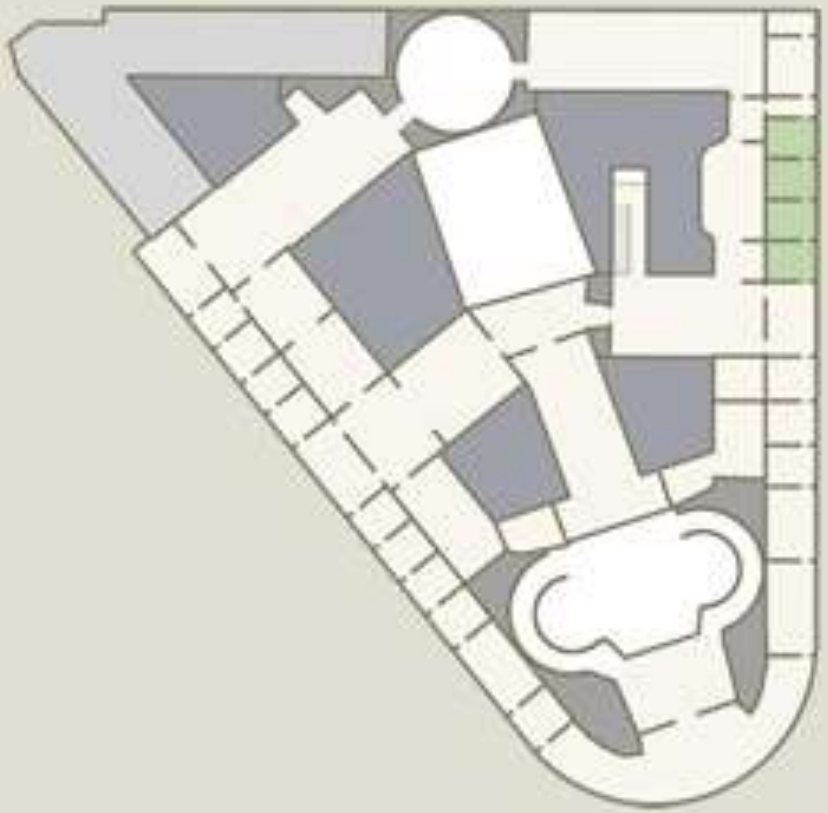

Wirtualne zwiedzanie muzeum

Organizacja ekspozycji

- Wystawa stała 1700 monet starożytnych w Muzeum Pergamońskim od VII w p.n.e. do III w n.e. (niedostępna z powodu remontu)
- Wystawa stała w Muzeum Bodego opracowana przekrojowo i wybiórczo z myślą o niezaawansowanych miłośnikach numizmatyki (sale 241-244)
  - Najciekawsze elementy kolekcji wyodrębnione w steli pośrodku sali
  - Po bokach w gablotach 4000 obiektów podzielonych na 100 tematów
- Dodatkowa sala dla wystaw czasowych
- Jako uzupełnienie katalog monet on-line (z ponad 55 000 obiektów)

Sala 241

Monety i pieniądze

- Ogólnie o monetach (od powstałych w Azji Mniejszej w VII w. p.n.e. po Euro z XXI w.) i ich różnorodności (forma, treść, materiał, kształt, nominały, technologia wyrobu)
- Skarby, portrety władców świata starożytnego, antyczni bogowie i chrześcijańscy święci, monety zastępcze, itp.
- Fałszerstwa

Sala 242

Monety antyczne oraz wczesnośredniowieczne

- Monety greckie i rzymskie
- Medaliony rzymskie (oraz brązy medalionopodobne z wysokimi krawędziami tzw. kontorniaty z IV i V w.)
- Monety prowincjonalne
- Monety Sasanidów oraz arabskie
- Monety bizantyjskie V-XII w.
- Monety średniowieczne od V-XII w.

Sala 243

Monety europejskie od XII do czasów współczesnych

- Monety niemieckie
- Monety francuskie
- Monety hiszpańskie, włoskie i portugalskie
- Monety brandenbursko-pruskie
- System monetarny Prus
- Monety innych krajów europejskich

Sala 244

Medale

- Medale renesansowe
- Medale barokowe
- Modele (drewniane, kamienne i woskowe)
- Medale klasycystyczne
- Medale współczesne
- Medale Brandenbursko-Pruskie od XVI w.

Demo: Wirtualne zwiedzanie i e-katalog

Zwei Münzen: Stater mit Pferd und
Oktodrachme mit Porträt der Arsinoë
Two coins: stater with horse and octodrachm with
portrait of Arsinoe

Zwei Münzen: Stater mit Pferd und
Oktodrachme mit Porträt der Arsinoë
Two coins: stater with horse and octodrachm with
portrait of Arsinoe

Dziękuję za uwagę